

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 4

Частина I

**Одеса
2018**

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Мищенко Н. М.¹, Тарасова К. І.²

1 – студент, факультет міжнародної економіки,

2 – канд. екон. наук, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Мищенко Н. М., Тарасова К. І. Статистичний аналіз рівня злочинності в Україні. У статті визначені ключові кількісні та якісні показники злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Проаналізовано динаміку злочинності, визначені її основні тенденції. Визначено, що якісний аналіз стану злочинності є передумовою забезпечення кримінологічного супроводу протидії злочинності в Україні.

Ключові слова: злочинність, стан, динаміка, показники, протидія злочинності, кримінологічне забезпечення протидії злочинності.

Мищенко Н. Н., Тарасова К. И. Статистический анализ уровня преступности в Украине. В статье рассмотрены ключевые количественные и качественные показатели преступности на современном этапе развития украинского общества. Проанализирована динамика преступности, рассмотрены ее основные тенденции. Сделан вывод, что качественный анализ состояния преступности является предпосылкой обеспечения криминалогического сопровождения противодействия преступности в Украине.

Ключевые слова: преступность, состояние, динамика, показатели, противодействие преступности, криминалогическое обеспечение противодействия преступности.

Mishchenko N. N., Tarasova K. I. Statistical analysis of the level of crime in Ukraine. The article reviews main quantitative and qualitative crime indexes in the modern conditions of Ukrainian society. It analyses criminal dynamics, reviews its main tendencies. It defines that qualitative analysis of criminal situation is a precondition for providing criminological support of crime counteraction in Ukraine.

Keywords: crime, state, dynamics, indexes, crime counteraction, criminological support of crime counteraction.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Мищенко, Н. М. Статистичний аналіз рівня злочинності в Україні [Текст] / Н. М. Мищенко, К. І. Тарасова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 162 – 168.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Правопорушення, як це впливає із самого терміна, є порушення права, акт, суперечливий з

правом, його нормами, законом; здійснити правопорушення – значить «переступити» право. Актуальність та масштабність вирішення питання правопорушень пов'язана принаймні з двома групами взаємозумовлених причин.

Перша полягає у наявності вкрай негативних тенденцій злочинності в Україні в період з початку 90-х рр. минулого століття та до теперішнього часу, що супроводжується наростанням фактичного відставання можливостей правоохоронної системи від розвитку злочинності. Останнє відбувається як через об'єктивні закономірності розвитку суспільства, так і через недоліки та прорахунки систем забезпечення діяльності правоохоронних органів, що зумовлює надвисокий рівень латентності злочинності, безкарність винних у вчиненні злочинів та в цілому неспроможність правоохоронних органів у сучасних умовах ефективно протидіяти злочинності.

Друга, відповідно, полягає у необхідності розроблення нової концепції протидії злочинності, що враховує високий рівень криміналізації, можливості держави та суспільства здійснювати протидію кримінальним проявам, помилки та недоліки попередніх концептуальних підходів до організації протидії злочинності, її забезпечення й практики реалізації.

Відповідно, вивчення та кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства є необхідною передумовою реалізації кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми стану злочинності та виявлення тенденцій її розвитку є постійним об'єктом дослідження провідних учених-кримінологів як нашої країни, так і їх іноземних колег.

Серед вітчизняних дослідників цієї проблематиці приділяли увагу такі науковці, як О. М. Бандурк, Є. М. Блажівський, В. В. Голіна, Л. М. Давиденко, С. Ф. Денисова, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, О. М. Литвинов, В. М. Трубников, П. В. Хряпінський, І. С. Яковець та багато інших.

Проте отримані у наукових дослідженнях дані постійно вимагають уточнення та актуалізації. У статті запропонований аналіз сучасного стану злочинності в Україні, який може бути використаний для подальших кримінологічних досліджень, а також для реалізації кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. За розрахунками експертів, кількість зареєстрованих у світі злочинів у середньому зростає на 5% щороку. Причиною є прорахунки та не достатньо компетентна робота правоохоронних органів, що приводить до безкарності винних у вчиненні злочинів; недостатня спроможність правоохоронних органів у сучасних умовах ефективно протидіяти злочинності. Відповідно, вивчення та кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства є необхід-

ною передумовою реалізації кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні.

Мета. Метою роботи є проведення кримінологічного аналізу показників злочинності та їх динаміки на сучасному етапі розвитку українського суспільства, як передумови реалізації кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна злочинність в Україні характеризується високим рівнем, несприятливою динамікою та структурою. Так, за 2016 р. було зареєстровано більше 580 тис. злочинів, тоді як за 2015 р. – тільки 515,5 тис. Це – найвищий показник, починаючи з 1997 р., коли після тривалого зростання й піку злочинності у 1995 р. (641,8 тис. злочинів) було виявлено 589,2 тис. злочинів та засуджено 237,8 тис. осіб. При цьому зростання злочинності відбувається на тлі планомірного зниження ефективності діяльності як щодо їх розкриття, так і їх запобігання [1].

Абсолютний приріст 2016 р. по відношенню до базового 2013 р. становить 45,2 тис. злочинів. Темп зростання у 2016 році, розрахований базисним методом, становить 1,084, темп приросту – 8,4%. Темп зростання у 2016 р., розрахований ланцюговим методом, відповідає зазначеним вище показникам співвідношення з 2015 р. Середньорічний абсолютний приріст за 2013–2016 рр. становить 32,4 тис. злочинів, середній темп зростання – 1,021, середній темп приросту – 2,1%. Таким чином, за коректних вихідних правових та організаційно-управлінських умов аналізу, показники динаміки злочинності дійсно виявляють несприятливу тенденцію.

Проте інтенсивність негативних змін у статистичному відображенні стану злочинності виявляється на порядок нижчою, аніж в інтервалі 2010–2016 рр. Слід зауважити, що інтерпретація отриманих даних вимагає врахування фактору скорочення території обліку злочинів, до якої з другого кварталу 2014 року не потрапляють АРК та окремі райони Донецької і Луганської областей, тимчасово непідконтрольні українській владі.

Ця обставина диктує необхідність визнати те, що помірне зниження у 2014 році рівня злочинності насправді не відбулося. Згідно з оцінками Державної служби статистики України, на вказаних територіях постійно проживає близько 2,5 млн. осіб. Звісно, що комплекс причин та умов кримінальної активності серед цього населення певною мірою відрізняється від того, який формується на іншій території України.

Тим не менш є всі підстави для екстраполяції загального тренду розвитку криміногенної обстановки і на них. А надто з урахуванням того, що АРК, Донецька та Луганська області традиційно належали до найбільш криміногенних. Отже, реальний стан кримінальної загрози у 2014 році характеризується подальшою тенденцією до інтенсифікації.

Це, зокрема, підтверджується аналізом відносних показників злочинності (рис.1).

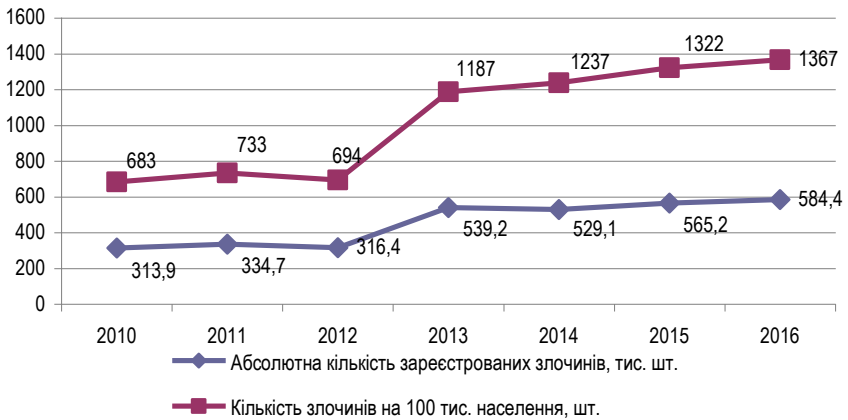

Рис. 1. Динаміка показників злочинності в Україні, 2010-2016 рр.

Стає очевидним, що починаючи з 2013 р. фіксується постійне зростання коефіцієнту злочинної інтенсивності, в тому числі й у 2014 р., в якому за абсолютними показниками відображається зниження рівня. Отже, маємо констатувати усталення стійкого негативного тренду до погіршення кримінологічної ситуації. Не останню роль у цьому відіграє триваюча істотна дисфункція правоохоронної та судової системи, про що можна зробити висновок, виходячи з рівня та динаміки розкриття злочинів і практики судочинства у кримінальних провадженнях.

Їх показники відображають зворотну залежність від рівня злочинності та характеризуються постійним зниженням починаючи з 2010 року [3-45]. За рівнем розкриття злочинів виняток становить 2012 р., а за рівнем судимості – 2011 р., коли фіксується помірне їх зростання порівняно з попередніми періодами. Але в площині аналізу відносних показників ця обставина спостерігається не повною мірою; наявне постійне зниження ефективності правоохоронної діяльності щодо реагування на злочини. Максимальний відсоток розкриття злочинів за період 2010–2016 рр. був забезпечений у 2010 р. та становив 72,1%. Мінімальний – у 2016 р. – 25,2%.

При цьому важливо наголосити на тому, що зазначене падіння розкриття злочинів відображається не лише у даних питомої ваги від загальної їх зареєстрованої кількості. Вказана тенденція спостерігається й під час аналізу абсолютних величин, а саме: якщо у 2010 р. було розкрито 226,3 тис. злочинів, то у 2014 р. – 199,2 тис., у 2015 р. – 188,1 тис., а за 11 місяців 2016 р. – 147,1 тис., що менше, аніж за аналогічний період 2015 р., на 30,3 тис.

Водночас відбувається планомірне зниження ефективності не лише розкриття злочинів. Маємо констатувати й суттєве падіння якості досудового розслідування, що, серед іншого, відображається й на стані судового

розгляду кримінальних проваджень. Зокрема, у 2016 році засуджено було лише 27,1% від виявлених правоохоронними органами осіб, які вчинили злочини. Причинами тому є низька якість розслідування (в тому числі й зумовлена надто великим навантаженням на слідчих), що втілюється у недостатньому відсотку доведення проваджень до стадії судового розгляду, а також у деякому зростанні кількості виправдувальних вироків, який, утім, і зараз не перевищує 1%.

Належну увагу варто приділити й терористичній загрозі. Теоретичний аналіз її якісного складника для сучасної України дозволяє виділити декілька кримінологічних різновидів терактів, які потенційно можуть вчинятися на території нашої держави:

– теракт як засіб стимуляції репресивної свідомості. Остання виражається у посиленні соціального попиту на авторитарний стиль управління, скорочення обсягу прав і свобод заради забезпечення безпеки;

– теракт як засіб провокації міжнародного ускладнення, дезінтеграції політичних альянсів. Найбільш вірогідними потенційними жертвами цього різновиду терактів є:

а) представники міжнародних делегацій, що перебувають з офіційними візитами в Україні;

б) представники міжнародних місій, що діють в Україні;

в) представники національних та сексуальних меншинств, окремих релігійних течій;

– теракт як засіб ініціювання військових інтервенцій. Організаторами цього різновиду терактів можуть бути стратегічні військові супротивники згідно з Воєнною доктриною України. Найбільш вірогідними потенційними жертвами терактів цього різновиду є мешканці АРК;

– теракт як форма політичної комунікації, спосіб асиметричного реагування як внутрішньодержавних, так і зовнішніх політичних акторів на політичну кон'юнктуру глобального, регіонального, національного масштабів. У цьому аспекті теракти можуть розглядатися як засіб «проштовхування» проблеми в політичний та новинний порядок дня шляхом створення атмосфери страху;

– теракт як спосіб помсти, залякування. Найбільш вірогідними потенційними жертвами терактів цього різновиду є:

а) мешканці територій, що прилягають до лінії розмежування сил протистояння в окремих районах Донецької та Луганської областей;

б) учасники масових акцій українського національно-патріотичного змісту.

Серед тривожних тенденцій відтворення терористичної загрози варто вказати й на суттєве зменшення кількості виявлених терористичних груп та терористичних організацій, фінансування тероризму на фоні зростання у 2016 р. кількості терористичних актів, що свідчить про зниження ефективності оперативного-розшукової діяльності підрозділів СБУ превентивного характеру. Виняткової актуальності ця обставина набуває в розрізі поширення злочинів проти основ національної безпеки.

Починаючи з 2014 р. фіксується значний та різкий їх приріст. Порівняно з рівнем 2013 р., коли було зареєстровано лише 8 злочинів вказаної категорії, у 2014 р. відбувається їх зростання у 65 разів – до 527 злочинів, що є найвищим показником за всю історію незалежної України. Поряд із цим, за статистичними даними, відмічається поступове падіння рівня кримінальної загрози національній безпеці протягом останніх двох років [1].

Аналіз географії злочинності в Україні засвідчує, що найвищий коефіцієнт злочинної інтенсивності на 10 тис. населення протягом 2015–2016 рр. спостерігається у Запорізькій області (242 злочини), м. Києві (246 злочинів), а також Харківській (184 злочини), Кіровоградській (173 злочини), Київській (158 злочинів), Миколаївській (154 злочини) та Одеській (148 злочинів) областях. Найнижча злочинна інтенсивність в означений період зафіксована в Тернопільській (62 злочини), Івано-Франківській (65 злочинів), Закарпатській (72 злочини) та Чернівецькій (83 злочини) областях.

Більшість злочинів (77,8%) вчиняється у містах та селищах міського типу. На мешканців сіл та селищ припадає не більше 19,5% всіх зареєстрованих злочинів; 2,7% злочинів вчиняється поза межами населених пунктів. Така картина територіального розподілу кримінальної активності в цілому відповідає тенденціям урбанізації в Україні, яка в тому числі впливає й на зміну не лише географії, а й характеру злочинності в цілому.

Висновки. Не лише в Україні та державах, що утворилися на території колишнього СРСР, а також у країнах колишнього соціалістичного табору та й у більшості зарубіжних країн світу на останні роки спостерігається зростання правопорушень та погіршення основних їх показників.

Періоди деякої стабілізації злочинності або незначного її зниження, як правило, з невідворотністю змінюються зростанням і подальшим погіршенням її стану, рівня, структури та динаміки. За істотних розбіжностей у рівнях правопорушень в різних країнах першою і визначальною тенденцією в світі, що зберігається впродовж тривалого часу, є їх абсолютне та відносне зростання. Саме тому проблема боротьби з правопорушеннями є однією з найактуальніших не тільки для України, де вони загострилися через тривалу економічну, фінансову, енергетичну та політичну кризу, але й для більшості країн світу.

Будь-які значні спроби вирішити проблему росту правопорушень в країні залежать від більш масштабних змін в економіці, політиці та суспільстві. Серйозне дослідження злочинності в Україні повинно б розглядати це явище в більш широкому контексті та у всій її складності існуючої в країні ситуації.

Аналіз сучасного стану злочинності та пов'язаних із ним загроз для нормального розвитку нашої держави доводить необхідність здійснення комплексного кримінологічного супроводу протидії злочинності в Україні та реалізації цього процесу шляхом удосконалення нормативно-правового, організаційного, інформаційного та науково-методичного забезпечення зазначеної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2013–2016 рр.): статистична інформація Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
2. Звітність :судова статистика (2010–2016 рр.). Судова влада України : офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/sudova_statystyka/
3. Стан та структура злочинності в Україні (2010–2012 рр.) : статистика МВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/ua>
4. Георгіу, О. А. Статистичний аналіз рівня правопорушень та злочинності в Україні / О. А. Георгіу, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – Вип. 3. – Ч. I. – С. 71-76.
5. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.
6. Георгиу, Е. А. Статистический анализ уровня преступности и эффективности работы МВД Украины [Текст] / Е. А. Георгиу, Ю. О. Ольвинская // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 65 – 69.
7. Качуровська, В. П. Статистичне дослідження рівня злочинності в Україні [Текст] / В. П. Качуровська, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 – Одеса, ОНЕУ. – 2016. – С. 15 – 19.
8. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітковська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.